

2012-01-01

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังยุคสงครามเย็น

วิทยา สัจจิตชนารักษ์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

สัจจิตชนารักษ์, วิทยา (2012) "เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังยุคสงครามเย็น," *Journal of Social Sciences*: Vol. 42: Iss. 1, Article 3.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol42/iss1/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังยุคสงครามเย็น*

วิทยา สุจริตธนารักษ์ **

สงครามเย็นเริ่มต้นจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองในระยะปลายปี ค.ศ. 1945 (2488) และดำเนินเรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. 1989 (2532) ซึ่งยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นปีที่สิ้นสุดของสงครามเย็น ซึ่งก็หมายความว่า ภาวะการณ์ของโลกหลังยุคสงครามเย็นย่อมเริ่มต้นในปีเดียวกันนี้ด้วย ทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันว่า การสิ้นสุดของสงครามเย็น นับเป็นจุดแปรผันครั้งสำคัญของการเมืองโลก ได้มีผู้นำเสนอความคิดว่าสภาพการณ์ยุคหลังสงครามเย็นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะของการเมืองที่เป็น world politics มาเป็น global politics สาระสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า world politics นั้นเป็นผลมาจากอิทธิพลของพัฒนาการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของยุคใหม่ (modern era) อันได้แก่ ลัทธิทุนนิยม อุตสาหกรรมนิยม (industrialism) เทคโนโลยี ชนชั้น เพศภาวะ (gender) อุดมการณ์ และสื่อ ซึ่งปรากฏการณ์ทั้งหมดกระทำผ่านตัวแทนของรัฐ (state) ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ หรือระหว่างประเทศ กับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม (state and society) ส่วนที่เรียกว่า global politics นั้นหมายถึง การที่การเมืองระหว่างประเทศดำเนินผ่านองค์การโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือองค์การสหประชาชาติ และการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ. 1948 (2491) ในลักษณะเช่นนี้ย่อมหมายความว่ากิจกรรมทางการเมืองในลักษณะ global politics ไม่ใช่เป็นการต่อสู้กันระหว่างรัฐกับรัฐ แต่เป็นการแก้ปัญหาทางการเมืองโดยอาศัยองค์การของโลก ซึ่งรัฐเกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกอยู่ และความตกลงระหว่างประเทศที่สมาชิกของสหประชาชาติให้การยอมรับ เช่น องค์การการค้าโลก (WTO) พิธีสารโตเกียว (Tokyo Protocol) ว่าด้วยการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน เป็นต้น แต่บทบาทของโลกเสรีที่สหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ และโลกคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำกลับครอบงำบทบาท

*บทความนำเสนอในส่วนของอภิปรายเรื่อง ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของประเทศกลุ่มน้ำโขงในการประชุมทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 10, ในหัวข้อ “อาเซียน : ประชาคมในมิติวัฒนธรรมความขัดแย้งและความหวัง” ระหว่างวันที่ 23-35 พฤศจิกายน 2554 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

**ที่ปรึกษาสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขององค์การโลก องค์การโลกจึงไม่มีบทบาทที่เด่นชัดจนกระทั่งปี ค.ศ. 1989 ที่ถือว่าเป็นปีของการสิ้นสุดสงครามเย็น จึงนับได้ว่าเป็นการยกบทบาทขององค์การและความตกลงระดับโลก หรือ global politics ให้เด่นชัดขึ้น¹ ถ้านี้เป็นความจริงย่อมหมายความว่ามีความซ้อนทับกันอยู่ระหว่างลักษณะของ world politics กับ global politics ชั่วแต่ว่ารูปลักษณะของ world politics ที่แสดงออกผ่านการต่อสู้ของสองค่ายของโลกโดดเด่นเบียดบังบทบาทของ global politics ให้ตกเป็นรองอยู่จนาร่วมสี่ทศวรรษครึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งองค์การโลกไม่เข้มแข็งพอจะแก้ปัญหาของโลกได้

ชอร์เสนอว่าลักษณะสำคัญของ global politics คือการเน้นการเป็นประชาธิปไตย (democratization) ความขัดแย้ง (conflict) สิทธิมนุษยชน โลกภิวัตน์ (global governance) และขบวนการทางสังคม (social movement)² ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้มีได้รู้ๆ ก็เกิดขึ้นเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง หากแต่ได้ดำเนินมาตั้งแต่ระยะครึ่งหลังของสงครามเย็นแล้ว เช่น ในระยะคริสต์ทศวรรษ 1980 ผู้คนในประเศยุโรปตะวันออกพากันเดินขบวนเรียกร้องให้ล้มเลิกระบบคอมมิวนิสต์ในเยอรมันตะวันออก เชคโกสโลวาเกีย และรุมานี และในที่สุดความตกลงทางทหารที่เรียกกันว่ากติการอร์ซอว์ (Warsaw Pact) ที่สหภาพโซเวียตเป็นตัวตั้งตัวตักก็ต้องยกเลิกไป มีการรวมประเทศเยอรมันเข้าด้วยกันใหม่ การรับเอาประชาธิปไตยในโลกยุโรปตะวันออกและ

ในที่สุดประเศยุโรปตะวันออกเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป ในละตินอเมริกาประเทศต่างๆ ล้มเลิกระบอบการเมืองระบบอำนาจนิยมมารับเอาประชาธิปไตยในรูปของการมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ในเกาหลีใต้และอินโดนีเซียก็เป็นเช่นเดียวกันนี้ แต่ในกรณีของจีนนั้นนำไปสู่เหตุการณ์เทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมใหญ่แล้ว แม้จะมีลักษณะของการเป็นประชาธิปไตยโดยที่มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ตาม แต่อำนาจการปกครองกลับยังคงอยู่ในกำมือของคนชั้นนำ และในกรณีของประเทศที่มีคนกลุ่มน้อยจำนวนมาก คนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ถือประโยชน์จากภาวะการณ์ที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เรียกร้อง “เอกราช” หรือ “การปกครองตนเอง” แต่ทางฝ่ายผู้ถืออำนาจรัฐกลับมองว่าเป็นการแยกดินแดน หรือในกรณีของยุโรปตะวันออก ความพยายามของกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดตั้งรัฐของตนเองขึ้นมานำไปสู่การฆ่าฟันกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่บางที่เรียกกันว่า “การขจัดชาติพันธุ์” (ethnic cleansing) เมื่อมีกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งกำชัยไว้ อีกชาติพันธุ์ก็ถูกล่าสังหาร และการที่ชาติพันธุ์ที่ต่างกัันมักนับถือศาสนาที่ต่างกัน จึงนำไปสู่ความขัดแย้งทั้งในรูปชาติพันธุ์และศาสนา จึงเกิดคำกล่าวที่ว่า ยุคหลังสงครามเย็นเป็นยุคของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว เป็นการฉกฉวยโอกาสทางการเมือง ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องละเมิด ‘สิทธิมนุษยชน’ โดยตรงอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าฟัน กระทำซ้ำเรา หรือความรุนแรงในรูปอื่นๆ และแม้แต่การทำลายล้างชีวิตผู้คนขนานใหญ่ (genocide) ดังนั้นประเทศตะวันตกจึงได้ตกลงกันใช้มาตรฐาน

¹Martin Shaw, “Global Politics after the Cold War” in May Hauksworth and Maurice Kegan, eds., *Encyclopedia of Government and Politics*. Vol. II, 2nd ed., (Routledge, 2004) : 1081-2.

²เพ็งฮ้าง : 1081.

ทางสิทธิมนุษยชนเป็นเงื่อนไขสำคัญของ global politics ด้วย “กระบวนการเฮงซิงกิ” (Helsinki process) ซึ่งครอบคลุมหลายเรื่องเช่น สิทธิมนุษยชน การเป็นประชาธิปไตย สภาพแวดล้อม และอื่นๆ ซึ่งโดยเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นได้มีการต่อรองกันมาตั้งแต่ระยะต้นทศวรรษ 1970 ประเทศตะวันตกใช้เงื่อนไขสิทธิมนุษยชนและการเป็นประชาธิปไตย บีบให้ประเทศทั้งหลายที่จะเข้าร่วมในองค์การระหว่างประเทศที่ก่อตั้งขึ้นต้องทำตาม อาทิเช่น การเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป นาโตของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนในกรอบของโลกาภิบาลนี้ยังได้รับการหนุนเสริมจากองค์การสากลเช่น Amnesty International และ Human Rights Watch อีกด้วย

ตะวันตกยังได้วางฐานของ “ความยุติธรรมโลก” (global justice) ดังปรากฏในกรณีของการที่ยูโกสลาเวียต้องตั้งศาลพิเศษขึ้นมาพิจารณาโทษอดีตผู้นำ Slobodan Milosevic การพิจารณาโทษของอดีตผู้นำชิลี Augusto Pinochet ในอังกฤษ และในที่สุดมีการตกลงก่อตั้งศาลคดีอาญาสากล (International Criminal Court) ในปี ค.ศ. 1999 และก่อตั้งสำเร็จในปี ค.ศ. 2002 นอกจากนั้นแล้วในระยะทศวรรษ 1990 ยังได้มีการกำหนดหลักการที่เรียกกันว่า “การเข้าสอดแทรกเพื่อมนุษยธรรม” (humanitarian intervention) โดยการนำของสหประชาชาติ มีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงคือการที่นาโตเข้าสอดแทรกในการสังหารชาวเซอร์เบียในกรณีโคโซโว ในปี ค.ศ. 1999 หรือในกรณีที่คณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติมีมติให้กองกำลังผสมนานาชาติที่มีสหรัฐฯ เป็นตัวตั้งตัวตีปลดปล่อยคูเวตในปี 1991 หลังจากถูกซัดดัม ฮุสเซน แห่งอิรักยึดครองเอาไว้ ซึ่งรู้จัก

กันดีในนามของ “สงครามอ่าว” (Gulf War) การโจมตีอาคารเวิลด์เทรดและที่ทำการกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ใน 11 กันยายน 2001 (9/11) ซึ่งสหรัฐฯ ระบุว่าเป็นการโจมตีของกลุ่มผู้ก่อการร้ายอัล คาอิดะ ที่มีอูซามะ บิน ลาดิน เป็นผู้นำนั้นนำไปสู่การที่ประธานาธิบดีบุช ประกาศสงครามกับผู้ก่อการร้าย ซึ่งนำไปสู่การทำสงครามกับกลุ่มตาลีบันในอัฟกานิสถาน จนในที่สุดสหรัฐฯ ล้มล้างระบอบการปกครองของซัดดัม ฮุสเซน แห่งอิรักในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งทั้งสองกรณีนี้เป็นการกระทำโดยอำเภอใจตนเองของสหรัฐฯ และการที่สหรัฐฯ ไม่ยอมรับการมีศาลยุติธรรมคดีอาญาระหว่างประเทศ และไม่ยอมลงนามพิธีสารเกียวโตที่เป็นที่ตกลง รับกันตั้งแต่ 11 ธันวาคม 1997 และสามารถบังคับใช้ได้ในปี 16 กุมภาพันธ์ 2005 ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของกาลอากาศ (climatic change) ทั้งหมดทั้งปวงเหล่านี้ทำให้ภาพลักษณ์ของสหรัฐฯ ต้องมัวหมองในสายตาระหว่างประเทศ

ในประเด็นของโลกาภิบาลนั้น มีกลุ่ม G7 ซึ่งต่อมาเป็น G8 ประกอบด้วย สหรัฐฯ ญี่ปุ่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมัน แคนาดา และรัสเซีย ทำหน้าที่เสมือนองค์การในการประสานงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจโลก ต่อมากลุ่ม G20 ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 1999 ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชีย ในปี 1997 ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับระบบการคลังของโลก มีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization – WTO) ซึ่งพัฒนามาจาก General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) ทำหน้าที่วางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการค้า การแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการค้า ซึ่งมีประเทศต่างๆ จำนวนรวม 140 ประเทศเป็นสมาชิก แต่องค์การ

การค้าโลกถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าถูกรอบงำโดยสหรัฐฯ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ยังผลให้ประเทศในโลกที่สามเสียเปรียบ นำไปสู่การเรียกร้องให้ยกเลิกหนี้สินของประเทศโลกที่สาม เรียกว่า “ความยุติธรรมทางการค้า” (trade justice) อันเป็นลักษณะของปรากฏการณ์ของการต่อต้าน “โลกาภิวัตน์” (anti-globalization) ที่ปรากฏในรูปของการต่อต้านการประชุมครั้งสำคัญๆ ขององค์การการค้าโลกหลายครั้งในช่วงต้นของสหัสวรรษใหม่ อันนับเป็นขบวนการทางสังคมในระดับโลกนอกจากนี้ ยังมีขบวนการทางสังคมที่รองรับประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และสตรีอีกด้วย³ นอกจากนี้แล้วยังมีขบวนการต่อต้านทุนนิยมในประเทศกำลังพัฒนาและในที่สุดขยายตัวเข้าไปในประเทศพัฒนาเศรษฐกิจหรือประเทศอุตสาหกรรมโดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐฯ ในปี 2008 ที่ทำให้ผู้คนรับรู้ความเหลื่อมล้ำและความโลภโล่ที่สิ้นสุดของบรรดานายทุนทั้งหลาย ซึ่งรัฐบาลอเมริกันต้องเข้าอ้อมๆ แต่คนอเมริกันในนิวยอร์กและคนอังกฤษในลอนดอนพากันประท้วงนายทุนในที่สุดนำไปสู่ “การยึดครองวอลล์สตรี” (Occupy Wall Street) ที่เป็นข่าวเกรียวกราวในช่วงกันยายน-ตุลาคม 2011 ต่อมาได้ขยายตัวออกไปในยุโรป เอเชีย และที่ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ในระยะต้น อันที่จริงการประท้วงดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่กลางเมืองแมดริด ในประเทศสเปน ในเดือนพฤษภาคม 2010

สิ่งที่ควรเพิ่มเติมตรงนี้คือการก่อเกิดสิ่งที่เรียกว่า ขบวนการสมัชชาสังคมโลก ที่มีผู้ขับเคลื่อนสำคัญคือ อดีตประธานาธิบดีลูลาแห่งบราซิล

(อยู่ในตำแหน่ง 2003-2010) ซึ่งเป็นการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจหรือทุนนิยมโดยเสรี ไม่ต้องพึ่งพิงตะวันตกและสหรัฐฯ ลักษณะของการต่อต้านตะวันตกจึงเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการนี้อย่างชัดเจน ในทางโลกเอเชียเกิดมีการก่อตั้งทั้งที่เรียกกันว่า “องค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้” (Shanghai Cooperation Organization) ซึ่งริเริ่มในปี 1996 โดยแต่เดิมมุ่งจะแก้ปัญหาชายแดนของจีนกับโซเวียต มีสมาชิกแรกเริ่ม 5 ประเทศคือ จีน โซเวียต คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน แต่เชื่อว่ามีเบื้องหลังต่อต้านการขยายตัวอิทธิพลของสหรัฐฯ เข้ามายังบริเวณนี้ ในปี 2001 รับเอาอุซเบกิสถานเข้ามาอีกประเทศหนึ่ง ครอบคลุมพื้นที่ราวร้อยละ 60 ของยูเรเชีย มีประชากรราว 1 ใน 4 ของโลก⁴ มีข้อมูลเพิ่มเติมว่าการเกิดมีองค์กรความร่วมมือแห่งเซี่ยงไฮ้หรือ SCO ขึ้นในปี 2001 ได้สำเร็จนั้น ทำให้ความหวาดระแวงของรัสเซียที่มีต่อจีนในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของจีนหรือนโยบายของต่อไซบีเรีย และรัสเซียตะวันออกไกล และเอเชียกลางหมดลงไป รัสเซียหันมาให้ความสำคัญกับตะวันออก (look east) และในปี 2012 รัสเซียจะเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสุดยอดของเอเปคที่เมืองวลาดวอสตอค นโยบายของปูตินเรียกได้ว่า “ทำให้เป็นเอเชีย” (Asianisation) รัสเซียได้เรียกร้องให้มีความร่วมมือกันมากขึ้นระหว่าง SCO กับ ASEAN ในขณะที่เดียวกันรัสเซียก็หวังว่าจะสามารถเชื่อมยุโรปกับเอเชียเข้าด้วยกันได้ (Alica Kizekova, “Russia Looks East to Help Stability and Development,” The Nation, 4 November 2011 : 8A)

³ทั้งหมดนี้เป็นการเก็บความมาจากข้อเขียนของ Shaw, อ้างแล้ว : 1082-8.

⁴อนุช อาภาภิรม, “โลกาภิวัตน์กับภูมิยุทธศาสตร์ประเทศกำลังพัฒนา,” มติชนสุดสัปดาห์ (14-20 ต.ค. 2554) : 40-41.

สถานการณ์ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคง

การปรับเปลี่ยนในสหภาพโซเวียตที่กอร์บาเชฟ ทำขึ้นในรูปของเปเรสตรอยก้าและกลาสนอส นำไปสู่การปรับตัวในจีน เวียดนาม และลาว พร้อมๆ กันไปกับการยอมรับมาตรการทางทุนนิยมในบางระดับไปปรับใช้ โลกาภิวัตน์ยังทำให้ระบบทุนนิยมสามารถแผ่ขยายและแทรกตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ อย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ กลไกการตลาดเน้นย้ำการได้เปรียบเสียเปรียบ การแข่งขันกันเองอยู่ตลอดเวลา ความผันผวนทางเศรษฐกิจ เช่นในกรณีวิกฤตเศรษฐกิจของเอเชียในปี ค.ศ. 1997 วิกฤตซับไพร์มของสหรัฐฯ ในปี 2008 ที่ทำให้เกิดภาวะทรุดตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางทั่วโลก ตามด้วยวิกฤตทางการเงินและการคลังของประเทศกลุ่มสหภาพยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมา เป็นเหตุให้เกิดความวิตกว่าจะเกิดวิกฤตทางการเงินการคลังของโลกได้ จีนกลายเป็นประเทศเศรษฐกิจอันดับสองของโลกแทนที่ญี่ปุ่นที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราสูงตลอดมาและผงาดขึ้นมาเป็นผู้นำโลกอย่างภาคภูมิ ญี่ปุ่นเองยังคงเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่และพยายามยกระดับความสามารถทางทหาร อินเดียทั้งระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม รับเอาทุนนิยมแทนและดำเนินการเสริมสถานะภาพของความเป็นผู้นำในระดับภูมิภาค ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้การรวมตัวกันเป็นสมาคมแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนค่อยๆ พัฒนาไปสู่การเป็นเขตการค้าเสรีตั้งแต่ปี 1991 เป็นต้นมาอันนับเป็นการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของสมาชิก 10 ประเทศเข้าด้วยกันและในที่สุดได้รับเอกราชจากอาเซียนในปลายปี 2008 ทำให้สถานะภาพของอาเซียนมั่นคงและสูงขึ้นและจะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2015 ในฐานะที่เป็นองค์การส่วนภูมิภาค อาเซียนได้สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองกับสหภาพยุโรป สหรัฐฯ แคนาดา รัสเซีย กับจีน ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ผ่านกลไกคู่เจรจา (dialogue partner) และเวทีการหารือแห่งภูมิภาคของอาเซียนแอฟฟิค (ASEAN Regional Forum - ARF) พร้อมกันนี้ก็ได้มีความพยายามของอาเซียนกับมหาอำนาจของเอเชียที่จะสร้างกลไกของความร่วมมือในระดับภูมิภาคใหญ่ในรูปของ East Asia Summit - EAS ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้ยอมรับทั้งสหรัฐฯ และโซเวียตเข้าร่วมด้วยแล้วกับ ASEAN+3 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้) สหรัฐฯ ได้พัฒนาแสดงบทบาทนำอีกครั้งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ประธานาธิบดีบิล คลินตัน และบารัค โอบามา เข้าดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี 2009 รัสเซียเองก็ได้หันมาให้ความสนใจเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นตั้งแต่ยุคที่วลาดิมีร์ ปูตินดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของรัสเซียในช่วงปี 2000-2008 และปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี 2008

ในบริบทเช่นนี้ หากเราพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างคร่าวๆ จะพบว่าในยุคหลังสงครามเย็น (คือตั้งแต่ปี 1990/2534 เป็นต้นมา) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคงทางการเมืองสูง

ที่เดียว เวียดนามได้ถอนกำลังออกจากกัมพูชา ซึ่งเวียดนามเข้าไปมีอิทธิพลมาตั้งแต่บุกรุกกัมพูชา ใน 25 ธันวาคม 1978 ได้ถอนกำลังทหารออกจาก กัมพูชาในปี 1989 และทำความตกลงปารีสกัน ใน 23 ตุลาคม 1991 สหประชาชาติเข้าไปดูแล กัมพูชาจนจัดการเลือกตั้งขึ้นในปี 1993 ความ ผันผวนทางการเมืองภายในของกัมพูชาที่ขุนชน ขจัดเจ้ารณฤทธิ์ออกจากแวดวงอำนาจทางการเมืองได้ ไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อความมั่นคง ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เหตุการณ์ใน ตีมอร์ตะวันออกนับแต่การลงประชามติเลือกการเป็น เอกราชจากอินโดนีเซียในปี 1999 ตีมอร์ตะวันออก ได้ประกาศเอกราชในปี 2002 แม้จะทำให้ อินโดนีเซียถูกโจมตีอย่างหนักจากโลกตะวันตก แต่ก็ไม่กระทบความมั่นคงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน ในอีกด้านหนึ่งความพยายามของ สหรัฐฯ ในการปราบปรามการก่อการร้ายมาก กระทบกัน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรงใน เมื่อสหรัฐฯ ใช้สิงคโปร์เป็นฐานเก็บข้อมูลและ ประสานความร่วมมือต่อต้านการก่อการร้ายสากล โดยมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และ แม้แต่ไทยเองก็ต้องเข้าร่วมด้วย ในประเด็น นี้มีคนมุสลิมจำนวนไม่น้อยจากทั้งมาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ต่อต้านการที่สหรัฐฯ เข้าไปยึดครองอาฟกานิสถาน และอิรัก พวกกันอาสา ร่วมรบ ต่อต้านสหรัฐฯ ในสองประเทศดังกล่าว และเมื่อกลับบ้านเดิมของตนก็สร้างเครือข่ายการ ต่อต้านสหรัฐฯ ขึ้นมา และมีองค์กรของคนมุสลิม ในประเทศเหล่านี้เข้าร่วมด้วย อาทิเช่น องค์กรที่ ชื่อ เจมาอะห์ อิสลามียะ (Jemaah Islamiya - JI) ในอินโดนีเซียซึ่งเชื่อกันมาเป็นเครือข่ายของ อัล- คาอิดะ และตาลีบัน เป็นต้น รัฐบาลอินโดนีเซีย

จำเป็นต้องรับมือผู้ก่อการร้ายในประเทศเองหลัง จากเกิดการวางระเบิดที่บาห์ลี ในปี 2002 และ เกิดต่อเนื่องในปี 2003, 2004, 2005 และ 2006 อินโดนีเซียใช้กำลังตำรวจรับมือกับกลุ่มผู้ก่อการ ร้ายโดยใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ที่ไม่ให้เกิด แรงต่อต้านจากคนมุสลิมในประเทศและสามารถ จับกุมผู้นำของขบวนการก่อการร้ายที่สำคัญได้ หลายรายอย่างต่อเนื่อง

การขยายบทบาทของสหรัฐฯ ในด้าน ความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เห็นได้ จากการค่อยๆ หันมาให้ความช่วยเหลือทาง ทหารแก่อินโดนีเซียที่สหรัฐฯ ระวังไว้เพราะ กรณีติมอร์ตะวันออก จนในที่สุดหันมาให้ ความช่วยเหลือทางทหารแก่อินโดนีเซียอย่าง เดิมในปี 2003 เพราะต้องการได้อินโดนีเซียเป็น พันมิตร บารัค โอบามา พยายามมาเยือน อินโดนีเซียโดยจะไปเยี่ยมเยือนโรงเรียนอนุบาล ในจาการ์ตาที่ตนเคยศึกษาอยู่ สหรัฐฯ ได้ให้ความ ช่วยเหลือต่อเนื่องแก่ฟิลิปปินส์ในการแก้ปัญหา ขบวนการแยกดินแดนโมโรในเกาะมินดาเนา ยกฟิลิปปินส์ให้เป็นพันธมิตรนอกนาโต ซึ่งต่อมา ก็ได้มอบสถานภาพอันนี้ให้แก่ไทยด้วย สหรัฐฯ ได้ริเริ่มการประชุมสุดยอดระหว่างสหรัฐฯ กับ ประเทศกลุ่มอาเซียนในทำนองเดียวกันกับที่ ญี่ปุ่นและจีนทำมาแล้ว สหรัฐฯ ยังได้แบ่งความ สนใจมายังอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) โดยได้ ริเริ่มโครงการความร่วมมือระหว่างลุ่มแม่น้ำโขง กับลุ่มแม่น้ำมิสซิสซิปปี สหรัฐฯ ยังได้ส่งเสริม การนำในการกำหนดกรอบความร่วมมือใหม่ ที่สหรัฐฯ เข้าไปเกี่ยวข้องมาตั้งแต่ปี 2006 ใน ระยะปลายปี 2010 สหรัฐฯ นำเสนอ Trans-Pacif Strategic Partnership กับซีลี เปรู สิงคโปร์

บรูไน เวียดนาม มาเลเซีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ และมีท่าทีว่าญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ และแคนาดาจะเข้าร่วมด้วย ทั้งจีนและญี่ปุ่นก็มีการดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว เช่น การประชุมสุดยอดระหว่างญี่ปุ่นกับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง และจีนกับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง อินเดียเองนอกจากจะเป็นคู่เจรจากับอาเซียนแล้ว เป็นสมาชิกของ EAS และยังขยายความร่วมมือที่ซับซ้อนมากขึ้นในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ส่วนรัสเซียนั้นยังไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

สิ่งที่เป็นประเด็นความมั่นคงขึ้นมาใหม่เร็ว ๆ นี้คือ กรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับหมู่เกาะสแปรตลีในทะเลจีนใต้ระหว่างฟิลิปปินส์กับจีน และเวียดนามกับจีนว่ามีการละเมิดสิทธิการอ้างการครอบครองอาณาบริเวณบางส่วนของทะเลจีนใต้ จนเกิดการปะทะกันบ่อยๆ จีนนั้นอ้างสิทธิเหนือ่านน้ำทะเลจีนใต้ทั้งหมด แต่ฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย และบรูไน ก็อ้างสิทธิบางส่วนด้วย มีการล่งละเมิดน่านน้ำส่วนนี้กันมานาน ตลอดจนการสร้างสถานที่หรือสถานที่ตั้งย่อยๆ ขึ้นไว้ ในปี 2002 อาเซียนได้ทำเอกสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่รู้จักกันในนามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของฝ่ายต่างๆ (Declaration of Conduct of Parties) ในกรณีทะเลจีนใต้เมื่อปี 2002 ซึ่งจีนยอมรับด้วยดี ซึ่งถือกันว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความตึงเครียดที่จะเกิดขึ้นและจะเป็นก้าวแรกไปสู่การกำหนดแนวปฏิบัติ (code of conduct) เกี่ยวกับปัญหาทะเลจีนใต้ต่อไป แต่ก็มีกรณีการล่งละเมิดอาณาเขตกันใหม่อีกตั้งแต่ปี 2007 กรณีขัดแย้งทั้งหมดเกือบจะเป็นการขัดแย้งระหว่างผู้อ้างสิทธิอื่นๆ กับจีน จีนมีนโยบายที่ชัดเจนว่าไม่ต้องการเจรจาประนีประนอมกับอาเซียน แต่

ชอบที่จะให้การเจรจาสองต่อสองกับคู่กรณี ซึ่งทำให้จีนได้เปรียบเพราะต่อรองได้หนักแน่นและบีบได้ แต่อาเซียนมีนโยบายชัดเจนว่าเรื่องนี้ต้องเป็นการเจรจาระหว่างอาเซียนกับจีนเท่านั้น ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีพิพาทกันใหม่ในระยะต้นปี 2011 กับฟิลิปปินส์และเวียดนาม เมื่อมีการประชุมสุดยอดของ ASEAN Regional Forum - ARF ที่บาห์ลี ในกรกฎาคม 2011 ก็ได้หารือกันมากในประเด็นข้อพิพาท แต่ลงเอยด้วยการที่อาเซียนและจีนตกลงกันว่าจะยึดถึงข้อตกลงที่ทำกันในปี 2002 ต่อไปโดยไม่ได้นำดำเนินการใดๆ ให้เกิด Code of Conduct ขึ้นมา ในความเป็นจริงแล้ว เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้นใหม่ในต้นปี 2011 ทางฟิลิปปินส์ร้องต่อจีนให้นำข้อพิพาทเข้าสู่ International Tribunal of the Law of the Sea - ITLOS จีนปฏิเสธ ฟิลิปปินส์จึงพูดว่า จะดำเนินการเองเพียงลำพัง เวียดนามขวยโอกาสนี้สนับสนุนฟิลิปปินส์ในระยะเดือนกันยายน 2011 ทางฟิลิปปินส์ยังร่างเอกสารขึ้นหนึ่งชื่อ China-ASEAN Zone of Peace, Freedom, Friendship and Cooperation - ZoPFF/C กำหนดแนวทางเป็นขั้นเป็นตอน 10 ขั้นตอนในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจนที่ชัดเจนคือ ให้แยกส่วนที่ขัดแย้งกันออกจากส่วนอื่นในทะเลจีนใต้ไม่มีข้อขัดแย้ง ข้อเสนอของฟิลิปปินส์น่าจะได้นำเข้าสู่ที่ประชุมสุดยอดของอาเซียนที่บาห์ลีระหว่าง 21-23 ธันวาคม 2011 ที่สมควรกล่าวถึงในประเด็นเดียวกันนี้ ก็คือ ท่าทีของจีนที่แข็งกร้าวขึ้น เมื่อจีนแถลงระยะต้นๆ ปี 2011 ว่า มีสองเรื่องที่จีนถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จีนจะไม่เกี่ยวข้องไม่ได้คือ ธิเบตกับทะเลจีนใต้ ต่อมาสหรัฐฯ ก็แถลงอย่างชัดเจนว่าทะเลจีนใต้สำคัญต่อผลประโยชน์แห่งชาติอเมริกัน

การเป็นประชาธิปไตย

ความเปลี่ยนแปลงในระบอบการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรื่องที่เกี่ยวกับการเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นหรือน้อยลงนั้นอาจรู้ได้ด้วยการใช้บรรทัดฐานจากภายนอกและที่รู้จักกันแพร่หลายก็คือ ผลการสำรวจการจัดลำดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ สม่าเสมอตลอดจนระบุตัวชี้วัดอย่างชัดเจน ในปัจจุบันมีหลายหน่วยที่ทำเรื่องนี้ เช่น Economist Intelligence Units ใช้ชื่อว่า Democracy Index 2010: Democracy in Retreat Israeli Democracy Index จากคานาดา มี Samara Democracy Index จาก Yale Law School Democracy Index ของ Freedom House Asia Democracy Index ซึ่งจัดทำโดย Alliance for Reform and Democracy in Asia – ARDA เป็นต้นที่น่าสนใจคือ มี Indonesian Democracy Index ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียกับ UNDP โดยเริ่มในปี 2009 ถึง 2011 แต่น่าเสียดายที่ยังไม่มีผลการทำงานออกมา ข้อเขียนนี้ไม่สามารถรวบรวมตัวชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่หลังสงครามเย็นมาจนปัจจุบัน (1990-2010) มาแสดงได้ แต่เพื่อให้เห็นภาพบางส่วนขอคัดผลงานของ Economist Intelligence Unit ที่ชื่อ Democracy Index 2010: Democracy in Retreat⁵ มาแสดงไว้โดยคร่าวๆ เพราะมีการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างปี 2008 กับ 2010 ด้วย รายงานชิ้นนี้แบ่งประเทศต่างๆ ทั่วโลกออกเป็น 4 ประเภท คือ ประชาธิปไตยเต็ม (full democracy) ประชาธิปไตยที่บกพร่อง (flawed democracy) ซึ่งหมายถึง ประเทศที่มีการเลือกตั้งโดยเสรีและยุติธรรม รับรองสิทธิพื้นฐานของพลเมือง แต่

มักมีปัญหาในด้าน “อภิบาล” (governance) วัฒนธรรมทางการเมืองยังไม่พัฒนาพอ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ระบอบลูกผสม (hybrid regime) ซึ่งระบุว่าระบบการเลือกตั้งบกพร่องมักไม่เสรีและยุติธรรม รัฐบาลมักบีบบังคับฝ่ายค้านและผู้สมัครมีข้อบกพร่องมากกว่า flawed democracy คอร์รัปชันกว้างขวาง การใช้กฎหมายไม่แข็งพอ ประชาสังคมอ่อนแอ กับระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยม (authoritarian regime) ตัวชี้วัดมี 5 ตัว ได้แก่ (1) กระบวนการเลือกตั้งและความเป็นพหุนิยม (2) การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล (3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (4) วัฒนธรรมทางการเมือง และ (5) สิทธิเสรีภาพ (civil liberty)

ในปี 2010 มีประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเต็มที่จำนวน 26 ประเทศ (ระดับตัวชี้วัดสูงสุดคือ 10) เกาหลีใต้เป็นประเทศแรกในเอเชียมีดัชนี 8.11 อันดับที่ 20 ตามด้วยญี่ปุ่นเป็นประเทศที่สองในเอเชียที่อยู่ในประเทศประเภทนี้ ดัชนีอยู่ที่ 8.08 เป็นประเทศอันดับที่ 22 ประเทศที่จัดอยู่ในประเภทประชาธิปไตยที่บกพร่องมี 53 ประเทศ เฉพาะในเอเชียได้แก่

ประเทศ	ดัชนี	อันดับ
ไต้หวัน	7.52	36
อินเดีย	7.28	40
ติมอร์เลสเต	7.22	42
ศรีลังกา	6.64	55
ไทย	6.55	57
ปาปัว นิวกินี	6.54	59
อินโดนีเซีย	6.53	60
มาเลเซีย	6.19	71
ฟิลิปปินส์	6.20	74

⁵ www.eiu.com เข้าถึงแหล่งข้อมูล 19 ตุลาคม 2011

ส่วนกลุ่มประเทศที่เป็นประเภทระบอบ
ลูกผสมมี 33 ประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศ	ดัชนี	อันดับ
ฮ่องกง	5.92	80
สิงคโปร์	5.89	82
บังคลาเทศ	5.87	83
กัมพูชา	4.87	100
ภูฏาน	4.68	102
ปากีสถาน	4.55	104
เนปาล	4.24	108

ส่วนประเทศที่เป็นระบอบอำนาจนิยมมี 55
ประเทศ เฉพาะประเทศในเอเชีย ได้แก่

ประเทศ	ดัชนี	อันดับ
จีน	3.14	136
เวียดนาม	2.94	140
อาฟกานิสถาน	2.48	150
ลาว	2.10	156
เมียนมาร์	1.77	165
เกาหลีเหนือ	1.08	167

ส่วนการเปรียบเทียบดัชนีและอันดับของ
ประเทศเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปรียบ
เทียบปี 2008 กับ 2010 เป็นดังนี้

ประเทศ	ปี 2008		ปี 2010	
	ดัชนี	อันดับ	ดัชนี	อันดับ
อินโดนีเซีย	6.34	69	6.53	60
ลาว	2.10	157	2.10	156
มาเลเซีย	6.34	68	6.19	71
เมียนมาร์	1.77	163	1.77	163
ฟิลิปปินส์	6.12	77	6.12	74
สิงคโปร์	5.89	82	5.89	82
ไทย	6.81	54	6.55	57
ติมอร์เลสเต	7.22	47	7.22	42
เวียดนาม	2.53	149	2.94	140
กัมพูชา	4.87	102	4.87	100

ประเทศบรูไนไม่อยู่ในการศึกษาอาจเนื่อง
เพราะยังเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชอยู่ก็ได้ ติมอร์-
เลสเต (ตะวันออก) ประเทศเกิดใหม่ในอาณา
บริเวณนี้ค่อยพัฒนาและยากจน แต่ไม่ว่าดัชนี
และอันดับของความเป็นประชาธิปไตย กลับสูง
กว่าประเทศอื่นใดทั้งหมด การที่ดัชนีและอันดับ
ของไทยยังดีกว่าอินโดนีเซียทั้งในสองระยะ ทำให้
เกิดความกังขาขึ้นมาว่าการยึดอำนาจของกองทัพ
ในปี 2009/2552 ไม่มีผลกระทบอะไรเลยหรือ ด้วย
เหตุนี้เองจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาเหตุการณ์
ในแต่ละประเทศด้วย

ในกลุ่มประเทศอินโดจีนแต่เดิม ทั้งลาวและ
เวียดนามยังคงใช้ระบบการเมืองแบบคอมมิวนิสต์
มีพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวที่ใช้อำนาจรัฐ
โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่อาจเรียกได้ว่า
มีการแข่งขันกันพุนั้นหลังจากกำจัดเจ้าโรดม
รณฤทธิ์ได้แล้ว ฮุน เซน ใช้พรรคประชาชนกัมพูชา
(CPP) ปกครองประเทศตลอดมา พรรคฝ่ายค้าน
เช่น พรรคสม รังสี ไม่มีบทบาทในรัฐสภาและมัก
ถูกรังแกตลอดมา ในกรณีของพม่าคณะทหาร
ผ่านทาง SPDC ยังคงครองอำนาจทางการเมือง
แม้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในปี 1998 ซึ่งพรรค NLD
ของนางอองซาน ซูจี จะชนะการเลือกตั้งโดยเสียง
ข้างมาก แต่ฝ่ายทหารกลับไม่ยอมรับกลับจับกุม
ผู้นำและสมาชิกพรรคฝ่ายค้าน ความไม่พอใจ
อย่างกว้างขวางปะทุเป็นเหตุการณ์ประท้วงครั้ง
ใหญ่ของฝ่ายสงฆ์ที่อย่างกุ่ม และมณฑลเลยใน
โดยมีนักศึกษาและประชาชนร่วมด้วย ถูกรัฐบาล
ปราบปรามอย่างเด็ดขาด มีผู้ล้มตายไม่น้อย หลัง
จากภัยสึนามิก่อนขึ้นปี 2004 และวาทภัยนากรีต
ใน 2005 เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงในพม่าโดยการ
ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งฝ่าย NLD ไม่เอา
ด้วย เมื่อผ่านรัฐธรรมนูญฉบับปี 2008 แล้ว จึง
จัดให้มีการเลือกตั้งในกันยายน 2010 พรรคของ

รัฐบาลคือ พรรค USUA ชนะการเลือกตั้งโดยฝ่าย NLD คัดค้านไม่ร่วมเลือกตั้งด้วย บรรดานายทหารที่กุมอำนาจคนสำคัญๆ ได้พากันลาออกจากกองทัพ ลงสมัครรับเลือกตั้ง และได้รับตำแหน่งในคณะรัฐบาลของประธานาธิบดี เต็ง เซ่ง (Tien Sein) ผู้ได้ชื่อว่ามีแนวคิดแบบปฏิรูปและได้ดำเนินการบางประการที่ผิดแผกไปจากเดิม เช่น การเชิญนางซูจีเข้าไปหารือหลังจากปลดปล่อยนางแล้ว ให้นางเดินทางไปในที่ต่างๆ ได้ระดับหนึ่ง และจะยอมให้นางกลับมีบทบาททางการเมืองใหม่ ยอมให้มีการก่อตั้งสหภาพแรงงาน แสดงความตั้งใจว่าจะรับตำแหน่งประธานของอาเซียนในปี 2014 ยอมให้ผู้แทนพิเศษของสหประชาชาติ และผู้แทนพิเศษของประธานาธิบดีสหรัฐฯ เข้าประเทศได้ และอ้างการคัดค้านของประชาชนสั่งระงับการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่กันแม่น้ำสาละวินในรัฐคะฉิ่น ซึ่งจีนลงทุนมีมูลค่าถึง 3.6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เมื่อ 3 กันยายน 2011 พบกับจีนได้ลงนามในความตกลงสร้างเขื่อนแห่งนี้มาตั้งแต่ปี 2006 ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้มีนัยของการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของพม่า แต่ก็ยังเป็นก้าวเล็กๆ ก้าวแรกเท่านั้น

ทั้งกรณีของมาเลเซียและสิงคโปร์ ฝ่ายรัฐบาลใช้อำนาจในการปกครองประเทศผ่านทางพรรคแนวร่วมแห่งชาติ ซึ่งพรรค UMNO เป็นแกนกลางสำคัญในกรณีของมาเลเซียและพรรค PAP ในกรณีของสิงคโปร์ มหาธีร์ โมฮัมหมัด ยอมถ่ายโอนอำนาจให้กับนายอับดุลลาห์ บัดดาวิ ในปี 2003 (อยู่ในตำแหน่งมาตั้งแต่ปี 1981) แต่กรณีจะเอาผิดผู้นำฝ่ายค้านที่ทางพรรคอัมโนสลัดทิ้งคือ นายอันวาร์ อิบราฮิม นำไปสู่การมีบทบาทนำของฝ่ายค้านในสังคม กลุ่มประชาสังคมเข้าสนับสนุนเพราะมองว่าเป็นการเร่งแค้นทางการเมือง การต้องเสียคะแนนเสียงการเลือกตั้งของอัมโนในปี 2008 และการเลือกตั้งซ่อมหลายครั้งในปี

2009 ยังผลให้อำนาจทางการเมืองภายในประเทศผ่านมือไปสู่ชนาจาจิป ตุนราชัค ในปี 2009 และอนุสนธิจากกรณีของนายอันวาร์บวกกับนำไปสู่การประท้วงครั้งสำคัญในนครกัวลาลัมเปอร์ การแผ่ขยายของการประท้วงของกลุ่มประชาสังคม ทำให้รัฐบาลต้องถอยและประกาศว่าจะยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงภายใน (ISA) ในกรณีของสิงคโปร์นั้นการถ่ายโอนอำนาจจากนายลี กวนยิว (1959-1990) สู่นายโก๊ะ จ๊ก ตง (1990-2004) และสู่นายลี เซียน หลง (2004-ปัจจุบัน) เป็นไปอย่างราบรื่น นายลี เซียน หลง ได้ปรับเปลี่ยนการคุมเข้มทางการเมืองให้อ่อนลงโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกความคิดเห็นทางการเมืองได้ในกรอบที่รัฐบาลวางไว้ มีการกล่าวถึงการเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านมีที่นั่งในสภามากขึ้น (จาก 2 ใน 84 ที่นั่ง) เพื่อควบคุมรัฐบาลได้บ้าง การสืบทอดอำนาจทางการเมืองในแบบของสิงคโปร์เป็นปัญหาในตัวเองคือ ไม่มีคนรุ่นใหม่พอได้เข้ามามีโอกาสบริหารประเทศทำให้เกิดความคับข้องใจ ประกอบกับพื้นที่ทางการเมืองที่ไม่เปิดกว้างนำไปสู่การพลิกความคาดหมายในการเลือกตั้งในพฤษภาคม 2011 ที่พรรค PAP ได้คะแนนเสียงร้อยละ 60.1 (ลดจากปี 2006 ที่ได้ร้อยละ 66.6) ฝ่ายค้านมีที่นั่งในสภาเป็น 6 ที่นั่ง (จากทั้งหมด 87 ที่นั่ง) การพลิกผันในครั้งนี้นำให้นายลี กวนยิว ประกาศลาออกจากตำแหน่ง minister mentor นัยว่าเพื่อเปิดทางให้กับดาวรุ่นใหม่ และในระยะสัปดาห์แรกของตุลาคม 2011 นายลียังได้ลาออกจาก Central Executive Committee ของพรรค PAP พร้อมๆ กับนายโก๊ะ จ๊ก ตง และนายจอร์จ เยียว ต่อมานายลี เซียน หลง แกลงในโอกาสเปิดรัฐสภาในระยะปลายตุลาคม 2011 ว่าจะทำให้การทำงานของรัฐบาลเปิดกว้างมากขึ้น ให้ข้อมูลข่าวสารแก่

ประชาชนมากขึ้น และพร้อมรับฟังความเห็นที่แตกต่างออกไป ทั้งกรณีของมาเลเซียและสิงคโปร์ แสดงว่าการเมืองนอกรัฐสภากับแรงผลักดันของภาคประชาสังคม ทำให้ระบอบการเมืองที่ดูว่ามีความมั่นคงอย่างมากนั้น ถึงเวลาต้องปรับเปลี่ยนตัวเอง เมื่อทศวรรษแรกของสหัสวรรษใหม่สิ้นสุดลง ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกันกับกรณีของพม่า

การล้มอำนาจของมาร์คอส (1965-1986) เป็นผลสำเร็จด้วย “พลังประชาชน” นำฟิลิปปินส์กลับเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง มีการกำหนดกติกาและกระบวนการทางการเมืองใหม่โดยรัฐธรรมนูญฉบับ 1986 นางอะคีโนเป็นสตรีคนแรกของฟิลิปปินส์ที่เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี (1986-1992) และสร้างชื่อเสียงไว้มาก นายฟิเดล รามอส เป็นนายพลคนแรกของฟิลิปปินส์ที่เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (1992-1998) ซึ่งได้แก้ปัญหาต่างๆ และนำความมั่นคงมาสู่ประเทศแต่การเมืองของฟิลิปปินส์กลับเข้าสู่ระบบเดิมคือ การเมืองแบบระบบอุปถัมภ์ในสมัยของนายโจเซฟ เอสตราด้า (1998-2001) ผู้ถูกขับออกจากตำแหน่ง และนางกลอเรีย มาเกอะปะกัล อาโรโย (2001-2010) คนฟิลิปปินส์จะพอออกพอใจขึ้นเมื่อนายเบนิญโญ อะคีโน ที่สาม หรือนอย นอย เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีใน 2010 อันเป็นการสืบทอดทางการเมืองจากบิดาที่ถูกสังหาร มารดาที่นำความหวังใหม่มาให้ประเทศ แต่ดูจะหนีไม่พ้นอิทธิพลของการเมืองแบบ วงศ์าคณาญาติ และการทุจริตของนักการเมือง ดังนั้น ในยุคหลังสงครามเย็น การเมืองในฟิลิปปินส์จึงเป็นการปรับระบบการเมืองเพื่อหาสมดุลระหว่างการเป็นประชาธิปไตยกับการเป็นฟิลิปปินส์

ในกรณีของประเทศไทยนั้น การ “ลุกฮือของนักศึกษา” (student uprising) และการเมืองที่สับสนในช่วงปี 1973-1976 นำไปสู่การประนีประนอม

ระหว่างฝ่ายอำนาจเก่ากับพลังอำนาจใหม่ แต่ฝ่ายอำนาจเก่า /กลุ่มอนุรักษ์นิยมได้เข้ามามีอำนาจปกครองประเทศในช่วงระยะปี 1977-1988 แต่การเข้ามามีอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งนำไปสู่ความขัดแย้งกับทางกองทัพที่เกรงจะเสียอำนาจ อ้างการ ข้อราษฎรบังหลวง ยึดอำนาจในปี 1981 ทำให้เกิดการต่อต้านของ “คนชั้นกลาง” ในเมืองในปี 1992 รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าบริหารประเทศหลายคนได้ “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ในปี 1997 การเมืองไทยพลิกผันอีกครั้งเมื่อพรรคไทยรักไทยเข้าบริหารประเทศในปี 2001 ชนะการเลือกตั้งใน 2005 แต่ต้องแปลงโฉมเป็นพรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย การยึดอำนาจของทหารครั้งล่าสุดใน 19 กันยายน 2006 และรัฐธรรมนูญฉบับ 2007 นำไปสู่ความแตกแยกกันครั้งใหญ่ในสังคมไทย เมื่อเกิดขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (เสื้อเหลือง) กับแนวร่วมประชาชนต่อต้านเผด็จการ (เสื้อแดง) ซึ่งต่างก็ทำร้ายสังคมและการเมืองหนักหนาพอๆ กัน ความพรัม้วถองของการเป็นเผด็จการ ประชาธิปไตยถูกซ้ำเติมด้วยความขัดแย้งทางสังคม ซึ่งได้รับการตีความว่า เป็นการขัดแย้งทางชนชั้นบ้าง เมืองกับชนบทบ้าง สถานการณ์ดูคล้ายกับจะดีขึ้นเมื่อพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งในกันยายน 2011 แต่เกียรติประวัติของการเคยเป็นผู้นำทางการเมืองประชาธิปไตยของไทยยุคหลังสงครามเย็น ย่อยยับอย่างช่วยไม่ได้

สำหรับอินโดนีเซียนั้น ระบอบอำนาจนิยมอันยาวนานรวม 32 ปีของซูฮาร์โต (1966-1998) สิ้นสุดลง หลังจากเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในระยะปลายปี 1997 ไม่นาน แม้ซูฮาร์โตจะรับรู้เรื่องการผันแปรของการเมืองโลก หลังสงครามเย็น โดยการแสดงความปรารถนาว่าจะให้การเมือง

อินโดนีเซียเปิดกว้างขึ้น ซึ่งเป็นแต่เพียงคำพูด ทำให้เกิดการประท้วงจากสังคมกว้างขวางมากขึ้น ประกอบกับแรงกดดันจากภายนอก ทำให้ซูฮาร์โต ต้องสละตำแหน่งประธานาธิบดี อินโดนีเซีย หลังยุคซูฮาร์โตได้ชื่อว่าเป็นยุคของการปฏิรูป ตั้งแต่ปี 1999 ถึง 2004 มีการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญรวมห้าครั้ง ทำสำเร็จสี่ครั้ง นำไปสู่ การเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงเป็นครั้งแรก ในปี 2004 มีการจัดตั้งสภาตัวแทนท้องถิ่นทำ หน้าที่รักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น (จังหวัด) ปรับแก้กระบวนการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการ เลือกตั้ง พรรคการเมือง กองทัพถูกกันออกไป จากระบบการเมืองโดยที่ไม่ปรากฏว่ามีการ ขัดแย้งต่อต้าน แม้จะกล่าวกันทั่วไปว่าอินโดนีเซีย นำประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในความเป็นประชาธิปไตย แต่ลักษณะทางการเมืองของอินโดนีเซีย บทบาทของนักการเมือง และ พรรคยังไม่อาจเรียกได้ว่าพัฒนาที่ตรงไหน

หากเอาแนวคิดของฮันติงตัน⁶ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศต่างๆ ในโลกจากการเป็นอำนาจนิยมไปสู่ความเป็น ประชาธิปไตยและการหวนกลับไปเป็นอำนาจนิยม ว่าเป็น “คลื่น” (wave) สามลูกคือ ลูกที่หนึ่งเกิดขึ้น ช่วงปี 1828-1926 และการหวนกลับ (reversal ช่วง 1922-1942) คลื่นลูกที่สองในช่วงปี 1943-1962 กับ ช่วงหวนกลับปี 1958-1975) และคลื่นลูกที่สามใน ช่วงปี 1974-1990 (กับการหวนกลับตั้งแต่ปี 1999) นอกจากนี้ Diamond⁷ ยังยืนยันว่า ช่วงปี 1900-1995 มีประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่เป็นประชาธิปไตย เพิ่มขึ้นจาก 76 ประเทศ เป็น 91, 99, 100, 114 และ

117 ประเทศ (จากประเทศต่างๆ ในโลกจำนวน 191 ประเทศในปี 1995) ทำให้ฮันติงตันประกาศ ในปี 1997 ว่า “คอมมิวนิเตอร์นตายแล้ว ถึงเวลา ของดีมินิเตอร์นแล้วละ” (The Comintern is dead. The time for Demintern has arrived) ใคร่เสนอในที่นี้ว่า หากเอาการจัดความเป็นประชาธิปไตยตาม แบบของฮันติงตันมาใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลประมาณได้ว่า ระยะที่หนึ่งเกิดขึ้นระหว่างปี 1946-1960s และช่วงหวนกลับตั้งแต่ช่วง 1960 ถึง 1970 แต่กรณีของพม่าและอินโดนีเซียนั้นยืดยาว มาจนถึง 1993 และ 1998 ระยะที่สองเกิดขึ้นช่วงกลาง 1998 ถึงกลาง 1990 ลักษณะหวนกลับปรากฏใน กรณีของไทยในปี 1991 และระยะที่สามตั้งแต่กลาง 1990 เป็นต้นมา มีกรณีหวนกลับของไทยในปี 2006

บริบทนิยม

ในช่วงสี่ทศวรรษคือ ช่วง 1960s จนกระทั่ง สิ้น 1990's มีดัชนีที่น่าสนใจบางประการเช่น ว่า ประชากรในทุกประเทศ (ยกเว้น บรูไน ซึ่งหา ตัวเลขใดๆ ไม่ได้เลย) ได้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าตัว และที่เพิ่มสูงกว่านั้นคือ ในกรณีของอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ผลผลิตมวล รวมแห่งชาติ (GDP) ด้านการเกษตรต่างลดลง ยกเว้น กรณีกัมพูชาและพม่าที่เพิ่มขึ้น ผลผลิต มวลรวมแห่งชาติด้านอุตสาหกรรมต่างเพิ่มขึ้น ทั้งหมด สิงคโปร์นั้นเพิ่มเป็นสองเท่า กับกรณีของ พม่าที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง รายได้ต่อหัวของ ประชากรเพิ่มขึ้นทุกประเทศแต่ในอัตราที่ต่างกัน กัมพูชาเพิ่มขึ้นสองเท่า พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม เพิ่มเป็นสามเท่า ลาวเพิ่มเป็นห้าเท่า อินโดนีเซีย หกเท่า มาเลเซียมากกว่า 11 เท่า ไทย 12 เท่า การลงทุนของต่างประเทศจนกระทั่ง การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 ต่างเพิ่มขึ้น

⁶Samual P. Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Twentieth Century* 1991.

⁷Larry Diamond, (1999) *Developing Democracy: Toward Consolidation*, Baltimore: Johns Hopkins Univ. Press.

ในทุกประเทศเป็นจำนวนร้อยละที่สูงอย่างไม่น่าเชื่อเกือบทุกประเทศ ในภาคการเกษตรการปลูกข้าวยังมีความสำคัญที่สูงอยู่ตลอดมา แต่พืชทำเงินอื่นๆ ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งออกอันได้แก่ อ้อย สับปะรด มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ยาสูบ ส่วนพืชไร่ยังคงได้แก่ ชา กาแฟ ยางพารา แล้ว ปาล์มน้ำมันก็เข้ามาแทนที่ ในภาคอุตสาหกรรมเปลี่ยนมือจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ (ซึ่งยังสำคัญอยู่ในหลายประเทศและมีการย้ายฐานการผลิตไปสู่แหล่งที่จ้างแรงงานต่ำโดยเฉพาะ กัมพูชา เวียดนาม) เป็นเครื่องไฟฟ้า แล้วเป็นอิเล็กทรอนิกส์ การอุตสาหกรรมรถยนต์เฟื่องฟูในไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย อุตสาหกรรมน้ำมันและแก๊สยังคงสำคัญอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการทำเหมืองถ่านหิน แร่ธาตุอื่นๆ อุตสาหกรรมซีเมนต์ เหล็กกล้า ตลอดจนชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ต่างเจริญเติบโต ป้อนความต้องการของการพัฒนาประเทศ และนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาผ่านการส่งออก

ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา (1980's-1990's) การศึกษาระดับประถมจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แต่ในระดับมัธยมและอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมาก ผู้คนอาศัยอยู่ในเขตเมืองมากขึ้น ลักษณะการบริโภคเปลี่ยนตามไปด้วย ในระยะ 30-40 ปีที่ผ่านมา (กระทั่งขึ้นสหัสวรรษใหม่) จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์บ้านและรายการเพิ่มขึ้นร้อยละร้อยในกรณีของอินโดนีเซีย ลาว ไทย และมาเลเซีย นอกจากนั้นเพิ่มขึ้นแค่ร้อยละ 10 เครื่องรับโทรทัศน์มีจำนวนเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 30 ยกเว้นในกรณีของพม่าที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 1,000 ช่วงระยะ 10 ปี (1980's-1990's) จำนวนรถยนต์โดยสารส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นทุกแห่งเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าเป็นอย่างต่ำ ไทยนั้นเพิ่มขึ้นเจ็ดเท่า จำนวนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลในพม่า

และประเทศอินโดจีนมีจำนวนไม่ถึง 50,000 เครื่อง ยกเว้นเวียดนามที่มี 800,000 เครื่อง นอกนั้นมีไม่ต่ำกว่าสองล้านเครื่อง อายุขัยของคนเพิ่มจาก 65 และ 78 ปี⁸

การขยายตัวของระบบทุนนิยม ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ บวกกับความมั่นคงทางการเมืองโดยทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังยุคสงครามเย็นนำไปสู่ปรากฏการณ์ของบริโภคนิยมอย่างขนานใหญ่และอย่างทั่วถึง ไม่เว้นชอกเล็ก มุมน้อย คลอง บาง ของชุมชนที่อยู่กับแม่น้ำ ชาวเขา ชาวดอยในเขตที่ราบสูงต่างหนีไม่พ้นสินค้าบริโภคนิยมแบบใหม่ที่มีผู้นำเข้ามาเสนอขายในราคาที่ย่อมเยา ซื้อได้ในจำนวนน้อยๆ เช่น แชมพูเป็นซองเล็กๆ สบู่ ยาสีฟัน เครื่องประพัตินโคม ของขบเคี้ยวที่ดัดแปลงจากผลิตภัณฑ์จากญี่ปุ่น ถนนหนทางที่สะดวกมากขึ้นและที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของประเทศเข้ากันได้มากขึ้น น้ำมันทั้งดีเซลและเบนซินที่หาซื้อได้ไม่ยากนัก แม้ในที่ๆ ห่างไกล ทำให้ความนิยมของการใช้รถจักรยานทั้งในอินโดนีเซีย พม่า เวียดนาม เสื่อมถอยลงอย่างรวดเร็ว เพราะถูกแทนที่ด้วยรถจักรยานยนต์ ซึ่งผลิตได้เองในประเทศหรือจากการนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง การจำกัดจำนวนของรถจักรยานยนต์ในบางประเทศไม่ได้ทำให้มีจำนวนน้อยลง ในที่สุดรถยนต์ก็ค่อยๆ เข้ามาแทนที่จักรยานที่ละเล็กละน้อย จักรยานกลายเป็นของเล่นใหม่ของคนเมืองในบางประเทศที่ถูกนำมาใช้แก้ปัญหาจราจรคับคั่ง ควันพิช แต่ไร้ผลในความเป็นจริงอย่างสิ้นเชิง

เมื่อเศรษฐกิจดี คนมีเงินจับจ่ายใช้สอยสินค้ามีให้เลือกซื้อ ทั้งซื้อเงินสด ใช้บัตรเครดิต

⁸ตัวเลขเหล่านี้ประมวลมาจาก Robert N. Kearney, ed., *Politics and Modernization in Southeast Asia* (John Wiley and Sons, 1975) *Asia Yearbook* 1982, 1993, 2002. *International Financial Statistical Yearbook* 1999. *Data Asia-Pacific* 1978. *The Statesman Yearbook* 2005.

ซื้อเงินผ่อน ผ่อนที่ได้ตามระยะที่ต้องการ ไม่คิดดอกเบี้ย การจับจ่ายจึงขยายตัว ทั้งยังมีข้อดีช่วยเศรษฐกิจของประเทศ “ศูนย์การค้า” หรือย่านการค้าพากันปรับตัวและแปลงโฉม ตลาดเช้าในเวียงจันทน์ในปัจจุบัน แยกกันเด็ดขาดระหว่างตลาดสดกับห้าง สินค้าในห้างค่อยๆ เปลี่ยนสภาพเป็นไปสินค้าอุปโภคบริโภคแบบใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากจีน รองลงไปที่คือเวียดนาม ร้านสหกรณ์ในกลางกรุงฮานอยที่เคยขายสินค้าพื้นฐานราคาต่ำกลายเป็นศูนย์การค้าสามชั้น เย็นฉ่ำด้วยเครื่องปรับอากาศ ขายเสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องสำอาง นาฬิกา กระเป๋าถือ แบรนดิเนมทั้งสิ้น แต่ยังเก็บส่วนเล็กๆ เอาไว้ส่วนหนึ่งสำหรับขายพวกศิลปหัตถกรรมพื้นเมืองที่ย้ายจากริมถนนมาขึ้นห้าง แต่ในนครโฮจิมินห์มีห้างประเภทดังกล่าวผุดขึ้นเร็วกว่าและมากกว่า ในพม่าพอมิเห็นบ้างแต่มีขนาดย่อมในชั้นต้น แต่ในระยะหลังนี้เกิดขึ้นหลายแห่ง มหานครมะนิลามีห้างสรรพสินค้ามหาศาลจำนวนมากมายหลายแห่งใหญ่กว่าที่ไหนๆ ในภูมิภาค ประเทศไทยเริ่มตื่นตัวขึ้นมา ตามด้วยมหานครจาการ์ตา ส่วนสิงคโปร์นั้นเป็นแหล่งจับจ่ายใช้สอยของภูมิภาคมาก่อนใครหมดยังพัฒนาก้าวไปข้างหน้าไม่หยุดยั้ง ที่สมควรตั้งข้อสังเกตคือ ในประเทศภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง หรือ GMS เกิดปรากฏการณ์ “ตลาดจีน” ขึ้นตามเมืองใหญ่ๆ เหมือนกันหมด ที่นครมณฑลจะเลี่ยนน่าจะเป็นแห่งแรกที่จีนเข้ามาลงทุนก่อสร้างเป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศแห่งแรกเลยก็ได้ จะพบตลาดจีนในลาว แม้แต่ในจังหวัดท่าโขลง เช่น แขวงหลวงน้ำทา ในกัมพูชา ส่วนในเวียดนามนั้นไม่แน่ใจ ในหลายกรณี ตลาดจีนที่ว่านี้ก็คือชุมชนคนจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินดูแลตัวเอง บางทีขัดแย้งกันองค์กรปกครองท้องถิ่นหนึ่งสมควรกล่าวด้วยว่า ตลาดแบบเดิมของบาง

ประเทศ อาทิเช่น Scott market ในย่างกุ้ง “ตลาดรัสเซีย” และ “ตลาดใหม่” ในพนมเปญ ตลาดเทศบาลในโฮจิมินห์ จาลัน สุราบายาในจาการ์ตา หรือตลาดสนามหลวง/จัตุจักรในกรุงเทพฯ ยังคงดำรงอยู่และทำหน้าที่ตามแบบเดิมอยู่ โดยปรับตัวรับเอาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นสินค้าทันสมัยบางอย่างเข้ามาบ้างก็ตาม

บริบทนิยม นำไปสู่ความพึงพอใจได้อย่างชัดเจน ความพึงพอใจที่ว่านี้ดูได้ง่ายที่สุดจากนิवासถานที่อยู่อาศัย อันที่จริงในย่างกุ้ง ฮานอย และพนมเปญ และแม้ในจาการ์ตา บันดุง สุราบายา ในระยะแรกๆ นั้นมีอาคารยุคอาณานิคมที่สวยงามโอ่อ่าอยู่มาก รัฐบาลคนพื้นเมืองไม่มีปัญญาจะรักษาสภาพเดิมต้องปล่อยให้ทรุดโทรม ต่อเมื่อการลงทุนจากชาติทะเลาะเข้ามามากๆ จึงได้มีการบูรณะฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพดีดังก่อน แต่ส่วนใหญ่จะกลายเป็นสถานที่ทำการ น้อยนักที่จะเป็นที่อยู่อาศัย เพราะคนพื้นเมืองที่ร่ำรวยขึ้นมาชอบที่จะสร้างบ้านใหม่ตามแบบนิยมกันในพื้นที่ในช่วงนั้น จึงมักเห็น “คฤหาสน์” เกิดขึ้นมากมาย โอ่อ่า ทำท่าย ล้อมด้วยรั้วคอนกรีตสูงๆ ประตูอะลอลย รูปแบบคล้ายๆ กัน เกิดมีหมู่บ้านจัดสรรที่หรูหราเฉพาะคนมั่งคั่งมีอยู่แยกต่างหากจากพวกคนจน เหล่านี้เห็นชัดเจนในพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม ซึ่งเพิ่งจะร่ำรวยมั่งคั่งขึ้นมา ความหรูหรา พึ่งเพื่อ เหล่านี้กระจายออกไปตามจังหวัดต่างๆ อย่างรวดเร็ว

น่าจะเชื่อได้ว่าการบริโภคอาหารนอกบ้านเป็นที่นิยมมากขึ้นตามไปด้วย ทำให้ผู้ขายอาหารการกินรายเล็กรายน้อยตามริมถนน และชอกชอยต่างๆ มีจำนวนมากขึ้น ทำให้คนเหล่านั้นล้มตา อ้าปากได้มากขึ้น แต่ภัตตาคารหรือร้านอาหารริมน้ำ ริมทะเลสาบ ตามจุดเด่นๆ และแม้ริมถนนสายใหญ่ที่เพิ่งตัดใหม่มีจำนวนมาก ตามนครใหญ่ๆ

ลูกค้าไม่ขาดแคลน เกิดปัญหาในการหาที่จอดรถ ขณะเดียวกันร้านอาหารประเภทจานด่วน ไม่ว่าจะเป็นแมคโดนัลด์ เคนดิกกี ฟรายซิกเก้น พิชซ่าฮัท ร้านขายฮอทดอก ร้านขายไอศกรีม เค้ก ขนมปัง ร้านกาแฟ (coffee shop) ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดตามเมืองสำคัญๆ อย่างถ้วนหน้า ผู้บริโภคก็ไม่ใช่แต่วัยรุ่นหรือคนรุ่นใหม่ คนรุ่นเก่าก็ชอบด้วยเช่นกัน ร้านน้ำชา/กาแฟแบบเก่าต้องสู้กับร้านค้าแบบใหม่ และโดยเฉพาะกับยักษ์ใหญ่ เช่น สตาร์บัค กับ กาแฟหยีห้อใหม่ที่เกิดขึ้นเองในแต่ละสังคม

อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ในทางวัฒนธรรมใหม่ซึ่งถือกันว่าเป็นวัฒนธรรมสากล เช่น ดนตรี การร้องเพลง ในท์คลับ ร้านคาราโอเกะ บาร์ ล้วนเลียนแบบตะวันตกกันถ้วนหน้า แถมด้วยส่วนที่เป็นเอเชียเอง เช่น จากญี่ปุ่นและเกาหลีโดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่น ที่จับจ่ายใช้สอยอย่างสนุกสนาน การติดต่อสื่อสารในระบบดิจิทัลผ่านมือถือ และสมาร์ตโฟนแบบต่างๆ นำไปสู่ชุมชนสื่อดิจิทัลจากเว็บบอร์ดต่างๆ ทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก ซึ่งมีทางทั้งที่ก่อประโยชน์ให้แก่สังคม และที่สร้างปัญหาให้สังคมด้วย แต่ที่กล่าวขวัญกันมากก็คือ การต่อต้านอำนาจรัฐโดยผ่านเครื่องมือสื่อสารดิจิทัลเหล่านี้

ความลงท้าย

ยังมีประเด็นสำคัญๆ ที่ยังมิได้กล่าวถึง อย่างเช่น ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งในที่สุดกลายเป็นการย้ายถิ่นฐานแรงงานข้ามชาติไปนั้น เหตุมาจากการหางานทำของคนชนบทในเมือง บวกกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของหลายประเทศในเอเชีย-แปซิฟิกที่ทำให้ต้องมีการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้องการแรงงานก่อสร้างทั้งที่มีฝีมือและไร้ฝีมือในประเทศตะวันออกกลาง ได้วัน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง แล้วนำไปสู่งานประเภทแม่บ้าน

สภาพบีบคั้นทางการเมืองและความผิดเคืองทางเศรษฐกิจ ทำให้แรงงานจากพม่า ลาว กัมพูชา ทะลักเข้ามาประเทศไทยและเลยไปมาเลเซีย สิงคโปร์ แรงงานจากอินโดนีเซียเข้ามาในมาเลเซีย และสิงคโปร์ แรงงานที่มีฝีมือของฟิลิปปินส์ กระจายไปทั่วโลก และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การขาดแคลนแรงงานจำนวนมากในด้านการผลิตต่างๆ ทำให้เกิดการลักลอบนำแรงงานต่างชาติเข้าประเทศ มีองค์กรที่มีการร่วมมือจากหลายฝ่ายเป็นผู้ดำเนินการ เกิดปัญหาทางวัฒนธรรมที่ นายจ้างเอาเปรียบและย่ำยีแรงงานต่างด้าว ดังเช่นกรณีเมื่อเร็วๆ นี้ที่กัมพูชาห้ามผู้คนของตนไปทำงานในมาเลเซีย ส่วนทางมาเลเซียก็หวังจะให้มาตรการทางภาษาให้แรงงานต่างด้าวต้องเรียนภาษามาเลย์อย่างน้อยสามเดือนเพื่อจะสามารถสื่อสารกับนายจ้างได้บ้าง ทั้งนี้ยกเว้นคนอินโดนีเซีย การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติยังเอื้อต่อการประกอบอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งในปัจจุบันอาชญากรจากตะวันออกกลาง เอเชียใต้ แอฟริกาต่างได้เข้ามาดำเนินการอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเคลื่อนย้ายผู้คนข้ามพรมแดนยังเป็นสาเหตุของการกระจายโรคระบาดอีกต่างหาก เหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นปัจจัยปัญหาด้านมนุษย์หรือปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีสาเหตุดั้งเดิมมาจากการพัฒนาประเทศที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและการบริโภคอุปโภคที่สิ้นเปลือง ยังมีภาวะปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมหรือนิเวศวิทยาที่ปัจจุบันเน้นภาพกว้างของภาวะโลกร้อน อันส่งผลกระทบจากปรากฏการณ์หายนะภัยทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง บ่อยครั้ง และรุนแรงหนักขึ้นทุกที โดยสรุปแล้ว จึงพอกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เริ่มกันมาตั้งแต่ทศวรรษ 1960 มาส่งผลกระทบต่อชัดเจนในทศวรรษใหม่หรือภายในระยะเวลาเพียงครึ่งศตวรรษของการเปลี่ยนแปลง